

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Diaarinumero: VN/34805/2025
Lausuntopalvelu

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta

Medialiitto kiittää mahdollisuudesta antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta ja lausuu näkemyksensä seuraavaa:

Pääviestit

1. Medialiitto kannattaa esitystä. On tärkeää päivittää tekijänoikeuslakia ja vastata konkreettisiin kansallisiin muutostarpeisiin. Esimerkiksi kahden sopimuslissenssisäännöksen päivittäminen tukee teosten tehokasta ja tarkoituksenmukaista lissensiointia.
2. Kannatamme tiedonantovelvollisten piirin laajentamista tekijänoikeuden loukkaustapauksissa. Muutos vahvistaisi tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa helpottamalla loukkauksiin liittyvien toimijoiden tunnistamista sekä parantamalla oikeudenhaltijoiden mahdollisuuksia puuttua verkkoympäristössä tapahtuviin tekijänoikeusloukkauksiin.
3. Lisäksi on tärkeää selventää laillisen lähteen vaatimuksen suhdetta tilapäistä kappaleen valmistamista koskevaan poikkeukseen. Muutos selkeyttäisi oikeustilaa ja varmistaisi kansallisen sääntelyn yhdenmukaisuuden EU-oikeuden kanssa.

Sopimuslissenssisäännösten päivittäminen

Medialiitto kannattaa hallituksen esityksessä mainittujen sopimuslissenssisäännösten päivittämistä. Vaikka suora sopiminen onkin erityisesti lehtikustannusalaan lähtökohta, suora sopiminen ei ole aina mahdollista. Päivitettävät säännökset koskevat sellaisia käyttötilanteita, joissa hyödynnettäviä teoksia on suuri määrä ja lupien hankkiminen suoraan esimerkiksi kustantajilta ei siksi ole käytännössä mahdollista. Ehdotetuista

soveltamisalan laajentumisista huolimatta suora sopiminen on jatkossakin pääsääntö ja oikeudenhaltijalla on oikeus kieltää teoksensa käyttö sopimuslissenssillä. Medialiitto kannattaa kielto-oikeuteen liittyviä luonnoksen kirjauksia.

Päivittäminen koskee seuraavia sopimuslissenssisäännöksiä:

13 a §. Viranomaisen, elinkeinonharjoittajan ja yhteisön sisäinen käyttö.

Pykälän otsikkoa muutettaisiin niin, että se vastaisi 1 momentissa ehdotettua uutta soveltamisalaa ja pykälää kokonaisuudessaan. "Sisäisen tiedotuskäytön" sijaan käytettäisiin ilmaisua "sisäinen käyttö". Myös sisältöön tehtäisiin laajennuksia.

Medialiitto kannattaa muutosehdotuksia. Nykyinen säännös koskee pääasiassa sanoma- ja aikakauslehtien artikkeleiden sekä niihin liittyvien kuvien kappaleen valmistamista organisaatioiden sisäiseen tiedotuskäyttöön. Sääntelyn päivittäminen on perusteltua, jotta se vastaisi paremmin aineistojen käytön ja lisensoinnin nykyisiä tarpeita. Ehdotuksen mukaan teoksen kappaleita saisi valmistaa kirjallisessa tai graafisessa muodossa olevasta julkistetusta teoksesta riippumatta siitä, onko aineisto painetussa vai digitaalisessa muodossa. Näin ollen sopimuslissenssin soveltamisalan laajentaminen mahdollistaisi nykyistä useamman aineistotyyppin hyödyntämisen organisaatioiden sisäisessä käytössä. Teknologianeutraalisuus mahdollistaa myös varautumisen teosten käytön ja oikeuksien lisensoinnin tuleviin tarpeisiin.

On kannatettavaa, että säännöksessä puhutaan jatkossa sisäisestä käytöstä ja sisäisestä tiedontarpeesta sisäisen tiedotuskäytön sijaan, koska käyttötarpeet voivat ulottua sisäistä tiedottamista laajemmin muun muassa tiedonhakuun ja tiedon analysointiin. Ehdotus parantaisi organisaatioiden mahdollisuuksia hyödyntää erilaisia aineistoja sisäisessä käytössään.

Medialiitto katsoo, että kielto-oikeuden korostaminen on tärkeää myös ehdotetun sisäisen käytön maltillisen laajennuksen yhteydessä, koska olemassa on myös tiedotuskäyttöä koskevaa suoraa käyttöoikeuksien lisensointia.

On hyvä huomata, että tekijänoikeuslain viittaussäännösten takia tekijänoikeuslain 13 a § kattaa myös lähioikeuden suojan kohteista 49 §:ssä tarkoitetut luettelot ja tietokannat sekä 49 a §:ssä tarkoitetut valokuvat. Jotta oikeustilan selkeys ja sääntelyn johdonmukaisuus voitaisiin varmistaa, olisi perusteltua lisätä vastaava viittaussäännös 13 a §:ään myös tekijänoikeuslain 50 §:ssä säädetyn lehtikustantajan lähioikeuden osalta.

25 g §. Arkistoidun ohjelman ja lehden uudelleen käyttäminen.

Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan lehtikustantaja saa sopimuslissenssin nojalla, siten kuin 26 §:ssä säädetään, valmistaa teoksesta kappaleen ja käyttää sitä yleisölle välittämiseen, jos teos sisältyy lehtikustantajan ennen 1.1.1999 julkaisemaan sanoma- tai aikakauslehteen. Aikarajaa muutettaisiin niin, että säännöstä sovellettaisiin

teoksiin, jotka sisältyvät lehtikustantajan ennen 1.1.2015 julkaisemaan sanoma- tai aikakauslehteen.

Medialiitto kannattaa ehdotettua muutosta. Vaikka suora sopiminen on lehtikustannusalalla lähtökohta ja kaikkien oikeuksien (mukaan lukien muuntelu- ja edelleen luovutus-oikeudet) tai kattavien digitaalisten käyttöoikeuksien hankkiminen on lehtikustantajien ydinliiketoimintaa, sopimuskäytännöt kustannusalalla ovat kuitenkin vaihdelleet vielä 2000-luvulla, eivätkä kaikki lehtikustantajat ole hankkineet uudelleen käyttämiseen tarvittavia oikeuksia suoraan oikeudenhaltijoilta. Kuten hallituksen esityksessäkin tuodaan esiin, säännöksen nykyinen aikaraja ei täysin vastaa käytön ja aineistojen lisensoinnin tarpeita. Medialiitto toteaa, että sopimuslisenssiä ei ole tarkoitettu ns. tuoreiden tai ”viime vuosien” aineistojen käyttöoikeuksien hankintaan.

Uudelleen käyttäminen tarkoittaa tässä yhteydessä kustantajan arkistoaineiston välittämistä yleisölle digitaalisessa muodossa. Tekijänoikeusjärjestö Kopioston hallinnoima lehtikustantajan arkistolupa perustuu tähän nimenomaiseen sopimuslisenssisääntöön. Moni uutismedia- ja aikakauslehtikustantaja onkin hankkinut kyseisen luvan, joka mahdollistaa vanhojen lehtiaineistojen digitoimisen ja avaamisen lukijoiden käyttöön. Vanhojen lehtiarkistojen avaaminen on monelle kustantajalle tärkeä mahdollisuus avata vanhoja sisältöjä tilaajilleen osana niiden liiketoimintaa. Samalla voidaan palvella myös lukijoita, joille voidaan luvan avulla tarjota sellaisia kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti merkittäviä aineistoja, joiden saatavuus olisi muuten rajoitetumpaa.

Ehdotettu muutos parantaisi ennen vuotta 2015 julkaistujen lehtiaineistojen saatavuutta laajentamalla sopimuslisenssin soveltamisalaa, kun taas uudemmat aineistot jäisivät edelleen ensisijaisesti suoran oikeuksien hankinnan varaan. Medialiitto pitää rajausta tärkeänä.

Tietojen luovuttaminen ja laillisen lähteen vaatimus

60 a §. Tietojen luovuttaminen

Tekijänoikeuslain 60 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi niin, että se täyttää täytäntöönpanodirektiivin 8 artiklassa (tiedonsaantioikeus) säädetyt edellytykset Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti. Muutoksen myötä tekijänoikeuslain 60 a § kattaisi kaikki direktiivin 8 artiklan 1 ja 2 kohdassa mainitut kolmannet henkilöt sekä tiedot tekijänoikeuksien loukkausten osalta. Säännöksen nojalla olisi mahdollista saada tiedot esimerkiksi tuotteiden tai palvelujen tuottajien, valmistajien, jakelijoiden ja kauppiaiden nimistä ja osoitteista samoin kuin tiedot tuotettujen, valmistettujen, toimitettujen, vastaanotettujen tai tilattujen tavaroiden taikka palveluiden määrästä ja hinnoista. Säännöksen nojalla olisi mahdollista saada tuomioistuimen määräyksellä myös verkkotunnusvälittäjältä tekijänoikeutta loukkaavan verkkosivuston ylläpitäjän yhteystiedot.

Medialiitto kannattaa muutosehdotuksia. Ehdotetut muutokset laajentaisivat tekijänoikeuslain 60 a §:n velvoitteita toimijoihin, jotka eivät tällä hetkellä ole pykälän soveltamisalan piirissä. Tämä olisi tärkeää siksi, että tekijänoikeusjärjestelmän toimivuus edellyttää tehokkaita keinoja puuttua teosten luvattomaan käyttöön. Verkkopiratismi on edelleen merkittävä ongelma, ja on hyvä huomata, että nykyinen sääntely ei kaikilta osin vastaa täytäntöönpanodirektiivin vaatimuksia.

Tiedonsaantimenettelyn tavoitteena on mahdollistaa loukkauksen selvittäminen ja tarvittaessa loukkaajan tunnistaminen. Jotta tämä voisi toteutua, tietopyynnölle ei tule asettaa samaa näyttökynnystä kuin varsinaiselle loukkauskanteelle. Sen tulisi riittää, että hakija esittää kohtuullisesti saatavilla olevan ja riittävän selvityksen oikeudestaan sekä väitetystä loukkauksesta. Digitaalisessa toimintaympäristössä tehokas oikeussuoja edellyttää mahdollisuutta saada myös sellaisia tunnistetietoja, joiden avulla loukkaavan palvelun tosiasiallinen ylläpitäjä tai muu vastuullinen toimija voidaan tunnistaa.

Ehdotetun tiedonantovelvollisten piirin ja tietojen saannin laajentumisen kautta turvaamistoimenpiteitä voidaan kohdistaa entistä laajempaan joukkoon. Näin voidaan puuttua oikeudenloukkauksiin nykyistä useammin. Tämä on tärkeää siksi, että teosten luvaton käyttö heikentää oikeudenhaltijoiden toimeentuloa sekä vahingoittaa luovien alojen kasvupotentiaalia. Kun sisältöä käytetään ja levitetään ilman oikeudenhaltijoiden lupaa, luovien alojen taloudelliset toimintaedellytykset heikkenevät. Nyt ehdotettu tiedonsaantioikeuksien laajentuminen helpottaisi tekijänoikeuden loukkauksiin liittyvien toimijoiden tunnistamista ja voisi siten myös parantaa oikeudenhaltijoiden mahdollisuuksia käyttää käytettävissään olevia oikeussuojakeinoja.

Muutosehdotus on linjassa myös Euroopan komission viimeaikaisen oikeuksien täytäntöönpanoa koskevan politiikan kanssa. Komissio on suosituksissaan ((EU) 2023/1018 ja (EU) 2024/915)) korostanut tehokkaiden oikeussuojakeinojen ja oikeudenhaltijoiden käytännössä toimivien täytäntöönpanokeinojen merkitystä digitaalisessa toimintaympäristössä. Kyseiset suositukset osoittavat, että tekijänoikeuksien tehokas täytäntöönpano edellyttää käytännössä mahdollisuutta tunnistaa oikeudenloukkauksesta vastuussa olevat toimijat. Tiedonsaantioikeus muodostaa tältä osin perustan myös muiden oikeussuojakeinojen tehokkaalle käytölle.

Hallituksen luonnos ei koske estomääräyksiä. Medialiitto haluaa kuitenkin nostaa esiin hallituksen esitysluonnoksessakin todetun seikan siitä, että Euroopan komissio on viimeaikaisissa suosituksissaan kannustanut jäsenvaltioita myös dynaamisten estomääräysten käyttöön verkkopiratismiin torjumisessa. Komission mukaan esimerkiksi vuoden 2023 suosituksella on ollut myönteisiä vaikutuksia, mutta se ei ole merkittävästi hillinnyt suorina lähetettyjen tapahtumien verkkopiratismia. Live-tapahtumien luvatonta suoratoistoa koskevien ilmoitusten nopea käsittely on parantunut vain vähän.

Medialiitto korostaa, että oikeudenhaltijoiden näkökulmasta vähäinenkin nopeutuminen on parannus. On tärkeää tehdä luvattoman käytön torjumiseksi lainsäädännön tasolla kaikki se, mihin EU-oikeus antaa mahdollisuuksia. Pyydämmekin opetus- ja kulttuuriministeriötä korostamaan hallituksen esityksessä, että tekijänoikeusloukkausten tehokas selvittäminen edellyttää tiedonsaanti- ja oikeussuojakeinoja, joita tulee jatkossakin aktiivisesti kehittää toimintaympäristön muutosten edellyttämällä tavalla.

Luonnoksen mukaan valmistelussa on ollut esillä myös mahdollisuus lisätä laajennettua tietojensaantia koskevat säännökset todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa annettuun lakiin (344/2000). Kyseinen laki koskee sekä teollisoikeuksia että tekijänoikeutta. Luonnoksen mukaan valmiutta eri ministeriöiden yhteistyönä tapahtuvaan mahdollisen ratkaisuvaihtoehdon selvittämiseen ei käytettävissä olevassa ajassa kuitenkaan löytynyt. Medialiitto korostaa, että tähän tematiikkaan liittyvät hankkeet tulisi jatkossa toimivan mediapolitiikan varmistamiseksi valmistella yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä muiden asiaankuuluvien ministeriöiden, kuten liikenne- ja viestintäministeriön, kanssa.

Muilta osin Medialiitto viittaa Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskuksen lausuntoon ja yhtyy tätä pykälää koskeviin näkemyksiin.

11 §:n 5 momentti (laillisen lähteen vaatimus)

Tekijänoikeuslain 11 §:n 5 momentista (laillisen lähteen vaatimus) ehdotetaan poistettavaksi viittaus, jonka mukaan säännös ei koske teosten käyttämistä 11 a §:n (tilapäinen kappaleen valmistaminen) nojalla. Tilalle ehdotetaan viittausta, jonka mukaan tilapäiseen kappaleen valmistamiseen sovelletaan, mitä 11 a §:ssä säädetään.

Medialiitto kannattaa muutosehdotusta, koska se poistaisi epäselvyyden, joka nykyisen säännöksen sanamuodon perusteella on voinut syntyä tilapäistä kappaleen valmistamista koskevan poikkeuksen soveltamisalasta.

Tekijänoikeuslain 11 a § sallii tietyissä tilanteissa teoksen tilapäisen kappaleen valmistamisen, mutta vain silloin, kun tarkoituksena on mahdollistaa teoksen laillinen käyttö tai välittäjän suorittama tekninen tiedonsiirto. Nykyisen lain sanamuodosta on voinut saada vaikutelman, että tilapäisten kopioiden valmistaminen olisi sallittua myös silloin, kun sisältöä katsotaan tai käytetään luvattomasta lähteestä.

Muutosehdotus poistaisi nykyisestä sääntelystä syntyneen epäselvyyden ja selventäisi, että laittomasta suoratoistopalvelusta ohjelmien suoratoistaminen ei ole laillista käyttöä. Muutos tukisi myös EU-oikeuden mukaista tulkintaa, jonka mukaan poikkeusta ei voida käyttää perusteena ilmeisen luvattomasta lähteestä tapahtuvan käytön oikeuttamiseen. Ehdotettu muutos selkeyttäisi oikeustilaa.

Lopuksi

Kuten hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, tekijänoikeuslainsäädännön kehittäminen on jatkuva, osittaisuudistusten kautta tapahtuva prosessi. Tekijänoikeuslain kehittäminen on oikeudenhaltijoiden ja myös käyttäjien kannalta tärkeää. Tekniikan kehittyessä ja toimintaympäristön muuttuessa tekijän- ja lähioikeudella suojattujen teosten käyttötavat muuttuvat, ja muuttuvassa tilanteessa tarvitaan uusia lisensiointiratkaisuita.

On tärkeää, että tekijänoikeuslainsäädäntö ja siihen tehtävät muutokset mahdollistavat nykyisten lisensiointiratkaisujen kehittämisen sekä uusien, tehokkaiden ja oikeusvarmuutta edistävien lisensiointimekanismien kehittämisen. Samalla on huolehdittava siitä, että oikeudenhaltijoilla on tehokkaita, käytännöllisiä keinoja puuttua teosten luvattomaan käyttöön. Luvattomalla käytöllä voi olla merkittäviä ja kauaskantoisia seurauksia. Medialiitto korostaa asian tärkeyttä. Esimerkiksi journalististen sisältöjen luvaton käyttö heikentää kustantajien taloudellisia toimintaedellytyksiä ja siten vähentää mahdollisuuksia tuottaa luotettavaa, riippumatonta ja demokratian kannalta merkityksellistä journalismia myös tulevaisuudessa.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg

toimitusjohtaja

Johanna Haapiainen-Makkonen

juristi

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 21 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,2 miljardia euroa.